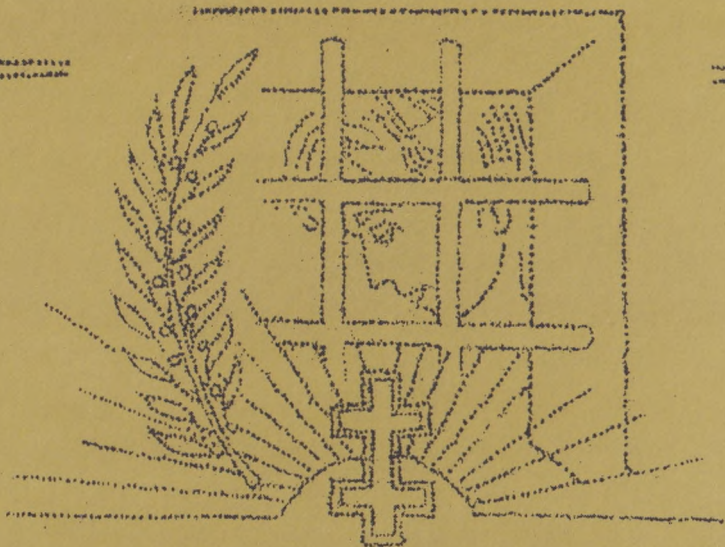
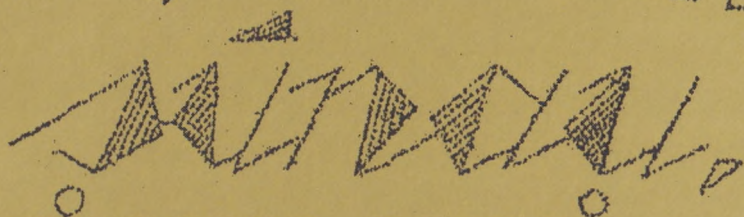

NEIVEIKSI

SALIRIS

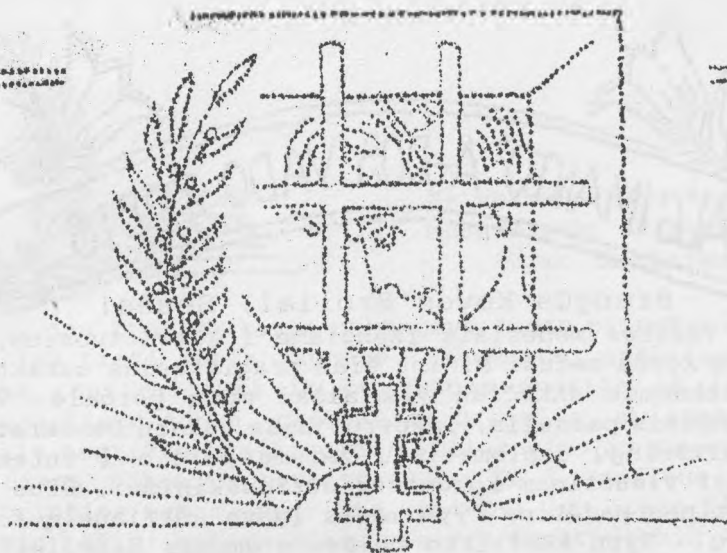
LLA, ALGIMANTO" APYG. LEIDINYS

Keistas jaudulys užvaldo vartant daugiau kaip prieš pusę šimtmečio išleistą Algimanto apygardos partizanų pagrindinį leidinį “Neįveiksi, sūnau šiaurės”, kalbantį į mus 1947-ųjų metų balsais, bylojančiais šiandieniniam žmogui apie geriausių tautos sūnų žygdarbį ir dvasios stiprybę.

Ši dvidešimties trapių, pageltusių puslapių knygelė – daugiau negu tragiško laiko ir tragiškų likimų liudininkas, – tai gyvas tyros sąžinės balsas, tai tarsi rekviem sau pačiam – be gailesčio sau, net be vilties išlikti, bet giliai suvokiant savo aukos Tėvynei prasmę...

O gimė ši knygelė drėgname bunkeryje, pasislėpusiame netoli Andrioniškio, Plotų vieniemyje gyvenusių Kriaučiūnų sodyboje, kuri buvo viena iš Algimanto apygardos štabo slėptuvių. Joje 1947–1948 m. dirbo Algimanto apygardos štabo redaktorius Jurgis Urbonas–Lakštutis, kūręs aistringą, net patetišką publicistiką ir poeziją. Su tokia pat aistra jis palydi į gyvenimą ir rinkinėlių “Neįveiksi, sūnau šiaurės”: “ tai dalelė dalelės mūsų brolių–sesių nūdienių atodūsių, ryžto ir nepalaužiamos priesaikos Dievui ir mylimai šalelei Lietuvai...” Iš kitų bendradarbių šiandien žinomi tik partizanas Šarūnas – Antanas Slučka, Vygūnė – Panevėžio mergaičių gimnazijos dailės ir braižybos dėstytoja Vanda Pozukaitė. Tačiau daugelis taip ir liko bevardžiai didvyriai, prisidengę slapyvardžiu kaip skydu nuo priešo akių: Rafaelis, Rožikė, Pakalnutė. Tai greičiausiai ginkluoto pasipriešinimo eiliniai, poilsio valandėlę prisėdę miške ant kelmo ar tvankiame bunkeryje palinkę prie spingsulės ir stichiškai išlieję dvasią sprogdinantį jausmą tokiais žodžiais, kokie atėjo tą įkvėpimo akimirką, nes nebuvo kada jų gludinti, šlifuoti... Tokie atėjo ir iki mūsų – aštrūs, kampuoti, dažnai iš nevilties išreikšti vienu atsikvėpimu, įvilkti į liaudies dainos rūbą, neretai persipynę su tuomet populiarių poetų eilėraščių įvaizdžiais, artimi maironinei tradicijai.

Tais rūsčiais pokario metais šis leidinėlis nebuvo kuo nors ypatingas ar išskirtinis reiškinys. 1945 m. susikūrus stambesniems partizanų junginiams, beveik kiekviena apygarda ar net rinktinė leido savus laikraščius. Negalutiniais duomenimis šiandien priskaičiuojami 54 periodiniai ir 18 neperiodinių leidinių, nes spauda buvo vienintelė prieinama partizanams tribūna skelbti savo kovos tikslus, demaskuoti okupacijos žiaurumus, palaikyti tautiškumą ir laisvą pavergtos tautos dvasią. Nors aukštesnių literatūrinių aspiracijų nebuvo siekta, tačiau leisti ne tik laikraščiai, bet ir dainų, eilėraščių, prozos rinkinėliai. Vien Algimanto apygarda leido 2 periodinius leidinius: “Partizanų kova” – 1947–1950 m., kurį apipavidalindavo jau minėta dailės dėstytoja Vanda Pozukaitė – Vygūnė, ir “Pragiedrulius” –ėjusį 300–400 egz. tiražu nuo 1947 metų. Iš vienkartinų leidinių žinomas satyrinis leidinys “Istrebiteliada” ir dainų tekstų rinkinys “Šventosios pakrančių garsai” bei rotaprintu spausdintas ir 100 egz. tiražu išleistas “Neįveiksi, sūnau šiaurės”. Pastarojo leidinio yra išlikę tik 2 egzemplioriai. Paradoksalu, kad vieną egzempliorių išsaugojo čekistai, eksponavę jį savo šlovės muziejuje. Dabar jis saugomas Genocido aukų muziejaus fonduose. Kitą išslapstė Jovaro kuopos partizanų ryšininkė Birutė Biliūnaitė, šiuo metu gyvenanti Anykščiuose

NEIVEIKSI

SIALIES

LLA, ALGIMANTO" APYG. LEIDINYS

"ALGIMANTO" A-DOS VADO ŽODIS

Brangūs Kovos Broliai, Sesės!

Šios vasaros mėnesiai išengiame į ketvirtuosius, sunkiausius kovos metus. Minint šias tragiškąsias sukaktuves kaip niekuomet anksčiau yra aiški mūsų pergalė. Visas kultūringasis pasaulis, inspiruojamas Vakarų Demokratijų, iš nereikšmingų diplomatinų žaismų perėjo į intensyvių ruošinasi visuotinam komunistų sutriuškinimui. Šiuo metu tarptautinės padėties trynimasis ėgavo aštriausią formą, o Vakarų - Rytų konflikto neišvengiamumas nebeslepiamas net priešininkų stovyklose.

Lietuvių tautai komunizmą pažinti teko keliais atvejais; jau 1918 - 1919 m. išrykėję šie modernieji fariziejai, tartiufai, destruktivūs raskolnikovai antrojo - 1940 - 41 m. - ir, pagaliau, trečiojo bolševikmečio metais pasirodė visiškame savo nuogume. Pragariškas ateizmas ir anarchija, visiškas žmogaus beteisiškumas ir sadistiškiausias jo moralinis ir fizinis kankinimas, tautos kultūrinių ir civilizacinių gėrybių naikinimas - tai naujojo mauro - komunisto - pagrindiniai psichikos bruožai.

Lietuvių tautoje komunizmo šaknys nerado tinkamos dirvos; tauta, išskyrus dalelę recidyvistinių nusikaltėlių, išsigimėlių ir kitokių penktosios kolonos "didvyrių", vieningai atmetė atneštąją "saulę" ir išėjo aktyvion kovon.

Kaip ištikimiausias tautos elementas pasirodė Lietuvos kaimas, ir tik jam tenka garbės aureolė, taip gražiai spindinti per kaimo žaliųjų, jaunųjų žiedų, geltonkasių sesių, pilksermėgių sodiečių ir senučių motinų vargą, kančias ir aukas. Per amžius liks dėkinga Lietuva ir partizanų apdainuotajam sodžiui.

Dėkodamas apygardos broliams ir sesėms už ligi šiolei išlaikytą tautinį sąmoningumą, disciplinuotumą ir kovos reikalo pilną supratimą, kviečiu ir toliau tuo pačiu ryžtu tęsti kovą dėl Tėvynės Laisvės!

Tegyvuoją Laisva, Nepriklausoma Lietuva!

Neiveiksi, sūnau šiaurės,
Mūsų širdys tvirtos!..
(vysk. A. Baranauskas)

...jau tretįjį kartą nubangavo rugių prinokusios varpos, jau tretį kartą jaunutė lietuvaitė, grėbliu nešina, liūdna, susimąsčiusi ir be dainos sugrįžo iš lankų, o žaliųjų laukų sūnus, grėbėjėlės brolelis, mylimasis bernužėlis negrižta pradžiuginti sulinkusios ir suvargusios, kas dieną rožančių bevarstančios ir į sodžiaus pamiškę bežiūrinčios mamos; negrižta apglėbti lyg obels žiedo pabalusio tėčio; kvepiančiais vasaros šventadienių vakarais nepravirkdo linksmosios armonikos, jazminų žiedais apsikaisęs neatlanko berymančios mergelės...

Taip, jau tris kartus nužydėjo alyvomis pasidabinęs gegužis, tris kartus nužaliavo birželis ir jau tretįjį kartą į saulę stiepiasi jaunutis atolas - kaip šitos žemėlės vaikas; vaikas, kuris meilę juodajam arimui, gimtajam žodžiui ir lietuviškai širdžiai iškėlė virš savo gyvybės ir jam priklausančios jaunystės, kuris raudonojo huno ir po jo kojomis vergiškai klūpančio lietuviškojo Judo liko išguitas iš namų ir pasmerktas mirčiai...

Badė motinų ir sesių širdis pašėlęs huno bedvasišku-
mas, kruvinį durtuvai raižė tėvą, neišduodanti savo sūnų,
pelenais virto partizano gimtosios pirkelės, tačiau Jis
tik dar tvirčiau suspaudė ginklą...

Brolis registrantas vengė Jį susitikti, vienturtis, puošnus ūkininkaitis anksti ir aklai nuo Jo užsidarė duris, kaimo šviesuolis su saldžiakalbe žmonele duoklę partizanui su vyriausiuoju miestelio hunu dažnuose nugėrimuose prašvaistė, bet Jis tik karčiai ir su širdgėla nusisypsojo...

Kunigas atsisakė už Jo žuvusius kovos brolius atlai-
kyti Šv. Mišias bei egzekvijas ir verkiančią sesę su obli-
gacijomis parleido namo, daktaras bijojo važiuoti Jo su-
žeisto apžiūrėti ir padėti jam sveikata atgauti, inteli-
gento sudrebėjo rankos, laikydamos partizano laišką, o
Jis - vis tvirtas ir šventas savyje...

Svetimųjų ir savųjų ginkluotos gaujos šaukė: "La-

vonų ir kraujo!", abejingas profesorius nulingavo: "Nieko nebus...", mokytojas būsimajam cvingo meisteriui - abiturientui - išleistuvėse dejavo: "Kiek jų tėra... Kas iš tos Lietuvėlės...", o Jis, tvirtabūdis pilkasis artojėlis, su ta pačia malda kėlė akis į Aukščiausiąjį:

- Dangau! Pasauli! Žmogau! Įrodykite Šv. Rašto žodžių - kaip Dovydas nugalėjo Galijotą - neteisingumą, tada išrausite iš mūsų ir mūsų tautos tikėjimą Lietuvos pergale prieš raudonuosius hunus...

- Hune, ne mes maži, bet tu, kuris mažųjų nenugali ir bejėgiškai prieš mus kovoji.

- Lietuviškasis Prometėjau - Partizane! Tavo keliai - karžygių keliai, Tavo kova - šventa! Tu kaip mitas įaugai mūsų dainose ir legendose, Tavo vardą taria visa Lietuva, Tave išvydę krūpčioja priešai, ir Tavo žygių garsą nugirdę stebisi pasaulis, tokiais žodžiais yra įvertinta trejų metų partizanų kova tauriųjų mūsų tautiečių širdyse, tokiais žodžiais kreipėsi į mus zonoje kovojančių mūsų brolių-sesių kolegija.

Ir toliau kovos Lietuvos Partizanas! Kovos tol, kolei nė vienas svetimtautis nebetryps mūsų krauju aplaistytos žemelės, kolei visi įsisąmonins Laisvės kainos didybę, kolei nebebus šalyje gyvųjų lavonų, tų minėtųjų, neskaitlingų įvairiuose visuomenės sluoksniuose tūnančių mirusių sielų, kol suklestės vieningos, žygiuojančios ir triumfuojančios lietuvių tautos gyvenimas; gyvenimas, pagrįstas krikščioniškosios moralės ir Vakarų Demokratijų principais, gyvenimas, koks šiandien kuriamas partizano širdyje ir poeto posmuose...

"Neįveiksi, sūnau šiaurės"... - tai dalelė dalelės mūsų brolių-sesių nūdieninių atodūsių, ryžtų ir nepalaužiamos priesaikos Dievui ir mylimai šalelei Lietuvai...

Partizaniškas a č i ū visiems šio leidinio bendradarbiams.

L a k š t u t i s

R o ž i k ė
P a s i p r i e š i n i m a s

Laukai gimti, laukai žalieji,
Lietuvio džiaugsmas ir garbė!
Jus vargo ašarom apliejam,
Jūsų žiedai mums težydės!

Maža žolele, nebylioji,
Neišduok karžygio pėdos!
Paukštyte, meilei kur viliojai,
Priešui tik akmeniu giedok!

Žalio žilvyčio stagarėli,
Kur supies Nemuno krante,
Pavirsk, pavirsk į aštrų peilį -
Smaigstyk tironų krūtines!

O jūs, paplentės akmenėliai,
Kalnais išaukit dideliais.
Ir priešas koją kai įkėlė -
Te nuolaužos praeit neleis.

Mielos Tėvynės sraunios upės,
Ištvinkit jūrom be krantų,
Taip laivelius maloniai supėt,
Dabar netramdykit bangų!

Visi visur siaubu įnirškit,
Tapkit engėjams pražūtim!
Dangau, nuleiski rūką tirštą,
Te jis vagims akis atims!

- - o - - -

R o ž i k ė
L i e t u v a n e d a l i o j

Šalti lašai nuplovė veidą,
Suklupo žemėn verkdama.
Rankas jai sielvartas nuleido,
Ištaršė plaukus dargana.

Mačiau ją ujamą, išvytą,
Mačiau prakeiktą net savų,
Mačiau brolius jos nepažįstant
Ir bégant seseris nuo jos.

O buvo ji kadais laiminga,
Garsi vardu, praeitimi;
Šiandieną šalį priešas mindo,
Ir kraitį vagia svetimi.

Didžiu balsu šaukiau per naktį,
Bet nieks negynė, niekas jos...
Šalti lašai per veidą plakė,
O kas naktyje ją užstos?

Kad būtų seserys nebėgę,
Kad būtų broliai čia visi,
Nebūtų vieniši sermėgiai
Ir dar gal tie, kurie gyvi.

Matau nūnai aš ją išvytą -
Bedalė, priešo keikiama...
Vienok šaukiu:

- Regėsi Rytą,
Dar didi kelsies, Lietuva!

R o ž i k ė

I š v a k a r ė s

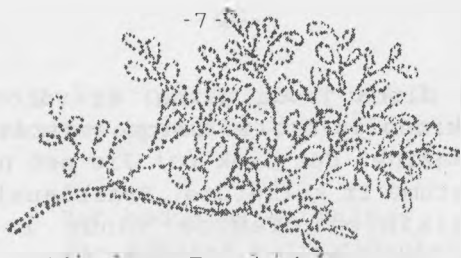
Dabar tai pasiruoškite jau paskutiniam žygiui,
Įtempkit raumenis ir valią įkinkykit.
Budėkite, nes tie, kurie kietai ėmigę,
Jau nepabus po šito žygio.

Stovėkit kryžkelėse su žibintais,
Budėkit paruoštais garbės ginklais.
Ne laikas bus skubėt, kai pamatysite, jog švinta,
Ne laikas bus nubust, kai miegas pats apleis.

Dabar tai pasiruoškite jau paskutiniam žygiui,
Įtempkit raumenis ir sielą išvalykite!
Šaukiu budėt mažus ir didį,
Šaukiu ir tą, kuris kaip vergas kurčias likęs.

- - - o - - -

Mielas Broli!

Aš buvau iki ašarų sujaudinta Tavo, Broli Partizane, laiško, ir jis man buvo taip brangus ir paliko taip gilų įspūdį, kaip ne vienas laiškas, kurį man kada nors teko gyvenime gauti. Aš jį perskaičiau daug daug kartų, ir tik vienas Dievas nežino, ką aš skaitydama jį jaučiau ir ką išgyvenau...

Tu partizanas! Kiek gilios prasmės yra tame viename žodelyje, ir kiek daug jis pasako! Ir todėl šiandien mes, lietuviai, su didžiausia pagarba tariame jūsų vardą ir lenkiame prieš jus, kankinius ir didvyrius, savo galvą. Taip, brangus Broli, Tavo gyvenimas nepermdaujamai grubus, ir pasirinktasis kovos kelias - pavojingiausias, tačiau kartu - kilniausias, pats garbingiausias ir vertingiausias už visas gyvenimo gėrybes. Tu tą šventą tikslą - Tėvynės laisvę - pastatei aukščiau savo gyvybės, aukščiau kančių, kraujo ir asmeninės laimės, ir netolimos ateities. Nepriklausoma Lietuva to niekad nepamirš.

Taip, šiandien jūs kenčiate žiaurų, kietą vargą, tačiau nuostabiu, didvyrišku pasišventimu jūs stiprinat ir mūsų nusilpusias jėgas, keliate dvasią ir nuskaidrinate viltis. O, nėra žodžių išreikšti, kiek baisaus skausmo nelaimingiesiems ir kiek žiauraus, negailestingo keršto ir neapykantos raudoniesiems budeliams pajunta širdis, matant nukankintų ir išniekintų mūsų didvyrių lavonus. Kaip sudreba, suvirpa ir gniaužiasi rankos, kaip sunerimsta ir užsidega siela, žiūrint, kaip nuožmieji azijatai, atstatę automatus, kartais net sustabdydami gatvės judėjimą, varo keliu - viešpatie! - būrį beginklių mūsų tautiečių, kurių tarpe - gyvenimo naštos jau prislėgti seneliai, senutės, arba vos prasiskleidę - lyg pumpurėliai - paaugliai, jaunuoliai, - beveik dar vaikai... Mielas broli, mes visa tai matome, mes kartu kenčiame su jais ir su jumis, mes gyvename tuo pačiu skausmu ir meldžiamės už jus. Tik nežinau, ar tai matys tie kruvini išgamos, atskalūnai, kurie parduoda

savo Tėvynę ir dirba juodą darbą; ar varomų kalinių bei žiauriai užkankinto jo brolio lavono vaizdas prabilo nors kartą į juodą sąžinę? Bet tiek to! Jie net neverti to, kad apie juos galvotume ir kalbėtume. Svarbiausia juk tai, kad tikrieji, ištikimieji Tautos sūnūs ir dukros bŭ nepalenkiami ir nepalaužiami. Ir mes visada liksime tokie, mielas Broli! Mūsų jau niekas nebenukreips, jokia jėga nesulaikys mūsų siekimų. Mes šaukiame drąsiai Maironio žodžius: "Nebeužtvenksi upės bėgimo!.."

Praslinko treji sunkiausių kovų metai... Kiek daug aukų, vargo, aimanų ir ašarų paaukota Lietuvos Prisikėlimui!.. Viešpatie, išklausyk ir manosios širdies karščiausius troškimus, išklausyk mano kasdieninę maldą - leisk ir man, tokiai silpnai, nors ir mažiausiu trupinėliu būti Tėvynei naudingai ir padaryti jai kokią nors paslaugą. Savo širdyje aš gyvenu tik viena mintimi ir jausmu, kuris yra išreikštas obalsiu: " Mūsų jėgos ir gyvybė - Tau, Tėvyne Lietuva!.. " Todėl, mielas Broli, kvietimą bendradarbiauti partizaniškojo darbo bare aš laikau garbingiausiu ir būtiniausiu kiekvienam doram lietuviui pareiga, ką ir priimu su ypatingu džiaugsmu. Nesakau tai laikino jausmo pagauta, susijaudinimo įtakoje ar moteriškai lengvabūdiškai, bet darau viską sąmoningai, gerai numatydama visus pavojus ir puikiai žinodama, kad nelaimės atveju manęs laukia Sibiras. Bet savo dvasioje aš jaučiuosi pakankamai stipri ir esu visam kam pasiruošus. Per visą savo gyvenimą aš jaučiau nuostabią Dievo globą. Tikiu, Jis mane laimins ir ateityje.

Tad šviesiausios laimės bendrame kelyje Tėvyn prisikėlimo ketvirtuose metuose.

Kad Dievas padėtų kiekviename partizano žingsnyje
linki

V y g ū n ė

V i v o s p l a n g o, m o r t u o s v o c o
/Gyvuosius apverkiu, mirusiuosius šaukiu/

I

Per bedugnes ir kalnus
Jūs žengiat kaip gigantai!
Išnardote marias
Ir kylat į padanges,
Ir spiaudotės ugnim,
Ir vemiate siera, -
Ir Dievo žemėj jums nėra,
Gyvieji!
Vieni kaip viešpačiai,
Kiti vergai.
Visi rūstaus likimo sūnūs:
Kerštu patvinusi dvasia
Ir Kaino ženklas kaktose,
Ir ta pati klaiki dalia -
Kentėt apgaulėj ir mele
Ir žūti, keikiant žydrą dangų.
V i v o s p l a n g o!

Rūsčių dienų kerštingi sūnūs,
Nepalaimos herojai!
Visais keliais, visom kryptim
Su prievartos juoda mirtim
Jūs žengiat nuožmūs ir pikti,
Likimo bausmei pasmerkti.
Kur krenta jūs šešėlis,
Ten džiūsta skaidrios gėlės.
Po švinine jūs koja
Kantrus akmuo vaitoja.
Nuo jūs burnų nuodingo kvapo
Vaiduokliai keliasi iš kapo.
Klaikiam šios žemės pragare
Jūs dygstat sėkla nemaria
Ir žydit apgauliais žiedais,
Ir nokstat dvokiančiais nuodais
Tvaike to melo ir žabangų.
V i v o s p l a n g o!

Jūs žengiate į sostus
Ir minate altorius.
Nuo jūs įstatymų sugriuvo
Ir nuodėmės, ir doros.
Karūnos niekšų daliai,
O dulkėse karaliai,
Ir tribunoluos išdidžiai
Teisiuosius smerkia žmogžudžiai.
Ir sūnūs nebeverkia,
Jei mirti motiną pasmerkia.
Nereikalinga ir tuščia
Žmogaus paniekinta kančia.
Ir vakarop pasvirus saulė -
Vien piktas melas ir apgaulė.
Pakalnėj žiežirbos sumirgo,
Praskrido raitelis ant žirgo, -
Ir dalgis sutemoj sužvango. -
V i v o s p l a n g o!

Žėruoja plačios aikštės,
Liepsnoja kaitrūs laužai.
Suplūdo pilkos minios
Jums garbę atiduoti,
Valdovai!
Jau aukurus sukrovę
Žyniai jums gieda šlovę
Ir gatvių dulkėse sukniubę
Jums malda vapa skubią,
Ir vergiškoj ekstazėj žada
Bučiuoti jūsų padą.
Ir džiūgauja tironai
Ir budelių gauja.
O žemė žėri jau raudonai
Krauju ir ugnyje.
Ir švenčia piūtį pabaigtuvių
Minia vergų ir paleistuvių
Naktovidžio naktiniam tango. -
V i v o s p l a n g o!

Ir mes, ir mes, kur kenčiame,
Pilkieji milijonai!
Ar didmiesty, ar kaime
Su rūpesčiu ir baime,

Vieni vergovėj užguiti,
Maištingam lūkesy kiti
Sukniubę.

O iš rasotų rūsių

Per naktį juodą, nykią
Pablūdęs kažkas klykia,
Kažkas likimą keikia,
Kažkam numirti reikia.
Bedugnėj skausmo sielvartingo
Gyvenimas kaip lašas dingio
Už geležim apkalto lango. -
V i v o s p l a n g o.

- - - - - O - - - - -

R o ž i k ė

G y v a t ė s p r a k e i k i m a s

Prakeikiu aš tave, nuodingoji gyvate,
Prakeikiu aš tave!
Tavo klastoms ir galo nesimato, -
Dabar tai raičiokis purve!

Už motinų raudas, už brolio skundą,
Už sesės nebaigtus trinyčius
Tegul tau niekad nepabunda
Saulė su spinduliais plonyčiais.

Tau neregėti džiaugsmo tyro -
Jei jį paliesi, tuoj trupės;
Tau neragaut gyvybės eliksyro,
Stovėk, o budeli, tu ant duobės!

Stovėk tu ant duobės, biauurybe,
Kuria pati kasei kitiems.
Ir tie, kuriuos tavosios kojos trypė,
Dabar sutryps, prakeiks tave!

Prakeikiu aš tave, godus vampyre,
Ar atsigėrei nekaltų kančios?
Tegul tavasis melas į tave subyra -
Ir knaisiokis savų "idėjų" pelenuos!

Tu neregėsi džiaugsmo tyro,
Jei jį paliesi - tuoj trupės.
Ne ašaros skambėdamos man byra, -
Tai traukiu jau nuo sąnarių savųjų
Tavo vergovės grandines...

Kritusiam Lietuvos Partizanui

/iš raguvių dainos "Šešiems"/

...Sielą peiliais mergelei sukaustė,
Širdį plėšia skausmai paslapčia...
- Ach, Dievuliau, dėl ko aš nubausta,
Kodėl jis nebegrižta nakčia?..

Verkia tėvas - sūnelis negrižta,
Verkia sesė, močiutė sena,
Veidu riedančios ašaros slysta...
Kenčia skausmą visa Lietuva...

Dėl tavęs, mergužėle jaunoji,
Dėl tavęs, ir močiutė sena,
Dėl tavęs, Lietuva mylimoji,
Jau nusviro ant žemės galva!..

R o ž i k ė

Neužrašoma meilė mano Tėvynei

Myliu tave, Tėvyne mano,
Myliu tave laukuos, myliu purienoj.
Dar niekas niekas nedainavo
Tavęs tikrojo gyvenimo dainoj.

Dar niekas niekas meile nepravirko,
Dar niekas taip nealpo tavimi,
Dar nė vienoj širdy netilpo
Grumsteliai žemės kruvini.

Skaičiau tau daugel sudėtų dainų, Tėvyne mano,
Girdėjau priesaikų, kaip atgaila didžių,
Tą tau o niekas nedainavo,
Ką čia tavuos laukuos šventai girdžiu.

Tačiau dar niekas nēr visos širdies išsėmęs,
O niekas viso jausmo popieriuoj išliejęs nēr.
Ir žodžių tūkstančiai – tiktai mažutės dėmės,
Tiktai lašelis meilės jūros ir erdvės.

Myliu tave, Tėvyne mano,
Myliu tave laukuos, myliu purienoj geltonoj.
Myliu tave aš sutemų šešėliuos
Ir saule žėrinčioj dienoj.

- - - o - - -

R o ž i k ė

V i l t i s

Tėvyne mano, tai nieko, kad diena naktim pavirtus,
Tai nieko, kad vėl tave jis tąso už gelsvų kasų.
Praeis šis įsiutimas girtas:
Tau naują aušrą rankose nešu.

Ir vėl jis varo gatvėm,
Apuogintą ir kojom sužeistom.
Kaip gali dukteriai širdis neplakti,
Kaip gali ji nešaukt balsu,

Kuriuo ir mirusį prikeltum:
-Greit Laisvėje kartu gyvensim!
-Visi giedosim giesmę šventą,
Laisvais sparnais Vyty plazdensim!

- - - o - - -

R o ž i k ė

Oi neparduoki, broli, brolio,
Sesuo sesers nevyki iš namų.
Tiktai laukai, tiktai miškai mums moja,
Mes išvyti, mes be namų...

Tėvynėje mes poilsio nerandam,
Tėvynėje mes slenkam naktimi.
Tėvynės naktį ardo raudos,
Tėvynę plėšia svetimi.

Oi neparduoki, broli, brolio,
Sesuo sesers nevyki iš namų.
Tiktai laukai, tiktai miškai mums moja,
Tėvynėje neturime namų...

- - - o - - -

R o ž i k ė

Š v i l p u t ė l ė

Motto: Trokšta žuvis vandenėlio,
O lietuvis laisvės...

/liaudies dainelė/

Verki, verki, švilputėle,
Aimanuok naktelėj,
Mūsų broliai vargdienėliai
Sunkų jungą kelia.

Plauko žuvys vandenėly,
Be vandens numiršta.
Juodos audros pasikėlė,
Dreba eglių pirštai.

Verki, verki, švilputėle,
Aimanuok naktelėj,
Veža sesę, brolių vedas,
Veža į nevalią.

Jei nebus mums seserėlės,
Rūteles kas laistys?
Gėlės trokšta vandenėlio,
O lietuvis laisvės.

Verki, verki, švilputėle,
Aimanuok naktelėj,
Mūsų broliai vargdienėliai
Sunkų jungą kelia...

- - - o - - -

Rugpjūčio 2-oji,
šeštadienis

/iš dienoraščio /

Tas vasaros pavakarys buvo nuostabiai ramus... Nebesigirdėjo rugių vežimų ir klojimus monotoniš braškėjimo, jau buvo nutilę gailūs piemaltraliavimai, paukšteliai giesmininkai pabaigė savo dainėles, aprimo ir vakaro rimčiai susikaupė pamiškių sodybos. Tik kur ne kur dar suklegėdavo nakčiai užkeliami vartai ir skubiai veriamos durys. Tačiau ir tai greitai nutilo, pakluso visuotinam gamtos ramumui. Nutilo net virš mūsų galvų lengvai virpėję berželių lapeliai...

Toli vakaruose jau buvo užgesę paskutinės saulėlydžiai...

Tik staiga, tarytum nebepakenčiant šios rimties, kažkurioje sodyboje subildėjo atdaromas langas ir netrukus pasiliejo švelnučiai akordeono garsai...

- Matyt, jam irgi sunkus ir kuo slegiantis šis vakaras?... - prislėgtai nulingavo Sigutė, dar stipriau spausdama mano ranką, atsirėmusią šautuvo.

- Galbūt, - pritariau.

O paslaptinę vakaro tylos drumstėjas nerimo. Po kelių nereikšmingų pirmųjų akordų per rūkų nutvinkusias pievas, vasarojaus dirvas, besnaudžiančias susikūprinusias sodybas ir gūdžiojo miško klaikumą nuslinko harmoninga melodija... "A n d e r s c h o n e n b l a u e n D o n a u s" valsas perskrodė slėpiningai nutilusius laukus, miškus ir dviejų klausytojų širdis...

Sieloje siautė nesuprantamų jausmų chaosas: buvo malonu, gera, graudu. Čia staiga krūtinę suspausdavo nežinomas, kartus pyktis, nusivylimas, susopdavo širdis, o akys nežinia kam užsimerkdavo... Buvom it užburti kieno, ir lūpos tarsi surakintos, negalėjo prasiverti nė vienu žodeliu.

Pagaliau vėl ji pradėjo:

-Man taip sunku... Aš eisiu ir paprašysiu jo nutilti...

Aš ją supratau. O tai šiuo momentu buvo lengva, kaip yra lengva žinoti savo mintis. Mudu galvojome tą patį...

O harmoningas valsas liejasi per dar, rodos, slėpingiau nutilusius laukus, miškus ir tyliųjų klausytojų širdis...

-Prieš septynerius metus, kai mes buvome dar tik jaunučiai gimnazistai...

...ir nepažįstami, - pertraukdama man žodžius, pridūrė ji.

- Taip, tik toks gyvenimas mus suvedė, - pastebėjau jai. Ir... nuostabu. Aš šią minutę nejaučiau nuoskaudos dėl man skirtosios dalelės... Ir ją vėl buvau laimingas, kaip laimingas jaučiausi kutenamas netikėtai praslydusio Sigutės prisipažinimo. Juk tik tokia dalia suveda ir padar artimiausiais draugais visai nežinomus ir tolimus žmones. Mes būtume buvę nepažįstami, o tai jau iš sielos atimtų daug laimės...

- Taigi, Sigute, - vėl grįžau prie nutrūkusios minties, - prieš septynerius metus buvęs tas pats vakaras irgi atžymėtas mano dienoraštyje... Tomis dienomis Maskva mūsų Laisvei diktavo mirties dekretą... Miestai siuto laukinėse demonstracijose, raudonose gatvėse ir salėse. Tai buvo lyg preliudija demoniškajam hunų šokiui, kuris pašėlusiu kvaitulingumu tęsiasi ir šiandien... Tęsiasi štai vėl net trejus metus...

- Bet klausyk! - vėl prašneko Sigutė, tardama šiuos žodžius su tokiu pakilimu ir tvirtumu, lyg keleivis, ištisa naktį klaidžiojęs tamsioje girioje, staiga trobelė langelyje pamatęs žiburėlį ir sušukęs: "Vargas nugalėtas! Jau išsigelbėjau!" - Tik klausyk ir tikėk šio vakaro idilija, tas žavingasis valsas - tai preliudija naujai mūsų ateities simfonijai... Tai sakau dieviško pajautimo ekstazėje!...

Tai liks nepamirštama!...

L a k š t u t i s

R a f a e l i s
D i e v a s m u m s p a d ė s

Ant kalno švokščia ažuolynas,
Ramiai linguodamas šakas,
Tamsiu šešėliu jis dabina
Prabočių miegančias gretas.

Jie ilsis, jų ginklai rūdija,
Žeme ar dulkėm apnešti...
Oi graužia rūdys kalaviją,
Strėlė atšipo ten aštri...

O Lietuvoj vėl priešų gaujos
Terioja žemę ir namus,
Ir mūsų pražūčiai iš naujo
Atvėrė Sibiras nasrus.

Tėvynė laukia vėl didvyrių,
Ir žemė šaukia kruvina...
Ir iš bakūžių, ir iš girių
Pakilo protėvių dvasia...

Ginklai vėl saulėj sublizgėjo,
Vėl aidi šūkis: "Marš kovon!"
Ir partizanais mes išėjom
Prikelti Laisvę Lietuvos!

Į žygio vėliavą įrašę:
"Tėvynės išgamoms - mirtis!"
Lyg iš granito laisvę tašom,
Žaibais nušviesdami naktis.

Jokia klasta ir joks pavojus
Jaunų širdžių nenugalės!
Mes tikim pergalės rytojum,
Mes tikim -
D i e v a s m u m s p a d ė s !

P a k a l n u t ė
ATSIŠAUKIMAS Į JAUNAJĮ LIETUVOS INTELIGENTĄ

Jaunoji Lietuvos karta,
Tėvų pamilus brangią šalį!
Už ją, už ją kiek jėgos gali
Širdim galinga ir karšta...

Plačiausiu mostu užsimok - šaukiasi Tavęs,
jaunasis Lietuvos žiede, kraujo ir purvo dėmėm aptaškytu
veidu motina Tėvynė...

Trejų Tavo kankinės Tautos vergijos metų tragiškąsias
sukaktuves minint, Tu, prisiminęs nueitąjį Tautos Golgotos
kelį, prisiminęs vaizdus, matytus miestelio gatvėse ar
kraujuotose turgavietėse, besmilkstančioje partizar
sodyboje, išgirdęs vaitojimus, sklindančius iš užkaltų
vagonų, grotuotų kalėjimų, rūsių, pridėki ranką prie
jaunystės pulsuojančios širdies ir giliai gi
pamedituoki... Tu klauski savęs: ar Tu savinaisi visos
Tautos kančių dalelę, ar neapgaudinėjai savęs ir savo
jausmų, papirkdamas juos nerūpestingumu ar vėjavaikiškumu?..
Ar nemigdei savęs šokių sukuriuose, kavinių svaigulyje,
egzotiškoje meilėje?..

Taip! Tu čia save visur randi... Ir staiga pabalsti...
"Ach, Viešpatie, aš linksminausi, kai mano tėviškės sodžiuje
mirė partizanas, aš šokau, kai mano vaikystės draugus
surakinę išvarė, aš kėliau šaltmėtinės tostus, kai tuo
tarpu tūkstančiai mano brolių, sesių trokšta be vandens
lašelio"... - didžiausio nusidėjėlio lūpomis išplaukia
Tau savęs pasmerkimas. Ir... Tu dar labiau nubalsti...

Bet, Lietuvos laukų išaugintas vaike, nepulki, bijodamas
tiesaus kelio, vėl į tą patį paklydimą, nenusigąski per
daug savęs, nes išmintingi žodžiai - e r r a r e h u m a n
u m e s t kiekvieną klystantį pateisina, nurodydami
Tau, kad i n e r r o r e p e r s e v e r a r e d i a b o l i c u m. Tai prisimink.

Tad, jaunasis Lietuvos inteligente, nebebūk kurtus
Tėvynės šauksmui ir, Tavo Tautai išengus į ketvirtuosius
kovų metus, įrodyk savo vardo garbingumą ir taurumą! Kovok,
kad Tavo akys galėtų drąsiai ir su pasididžiavimu žvelgti
į bekylančią Laisvės mūsų pergalės Vėliavą!

R o ž i k é
V a k a r e v i r š V i l n i a u s

O kalnai didingi, prieblandoj nurimę,
Supkit seną Vilnių gedulo skraiste...
Supilkit taure į mano krūtinę,
Supilkite vyną juodos pragaišties...

O, kad negirdėčiau tų, kurie dejuoja,
O, kad nebebūčiau jais ir aš pati...
Kažkur netoliese muzikantas groja,
Vienok nė lašelio džiaugsmo nėra arti.

Kur tik nepažvelgei - Vilnius vis ir Vilnius,
Bokštų bokštai raizgos vakaro rūkuos.
Čia - kalnų pušelėms grožio iki pilnio,
Ir šitam stebukle kaip kančia supuos.

O tenai vis sklinda daug verksmų iš slėnių...
Kas pagalbos šaukia nevilties balsu?
Visa akys mato, visa protas žino,-
Ir taip daugel regint darosi baisu.

Tai suprantu aš, kodėl gimsta kerštas,
Pavergtas ko laisvėn nenustoja linkt.
Iš širdies manosios teka keršto karštis
Ir negandą priešui sėja iš aplink.

Tik tu nedejuoki, nuteriotas Vilniau,
Tiktai, o Tėvyne, nebesisielok!
Nepaskęski, mieste, į nelemtą gelmę.
Bus audra galinga po sunkios tylos...

O audroms praslinkus vėl žiogeliai juoksis,
Žirklėm karpys šilką - augalų lapus.
Šitam pačiam kalne prie didžiulio gluosnio
Bus daug laimės žmogui, daug ramybės bus...

Bus jau nužingsniuota sopulio golgota,
Ir iš slėnių niekas neviltim neverks.
Neliūdėsit, mūrai, vakarais miglotais,-
Bolševiko koja nemindžios akmens!

- - - o - - -

L a k š t u t i s

F a r i z i e j a m s
/ I š t r a u k o s /

Prabėga žmonės vieškeliais
Linksmi, viską užmiršę,
Ir šaukia mums: "O, Viešpatie,
Jie be idėjų miršta..."

Ne mums vosilkos mėlynos,
Ne mums gėlės pražysta,
Kai rytas brėkšti vėlinas,
Bevogdamas jaunystę...

Ne mums saulėtos vasaros,
Ne mums vakarai rausta;
Pakeičia juoką ašaros,
O tamsios naktys - aušrą.

Tiesos vis rast negalim,
Nors akys jon tik klysta.
Ir lekia dienos bedalėj,
Nežydinčioj jaunystėj...

Bet ne!... Skaidrus pavasaris
Atjos per kalnus greitai,
Ir mūsų broliams, seserims
Nebereiks lažan eiti.

Ir tie, prabėgę vieškeliais,
Nulenks galvas didvyriams,
Sakys saldžiai: "O, Viešpatie,
Jie už idėjas mirė..."

"Garbė jiems!" - šauks tribūnose,
"Šventi jų idealai!"
Kai pakelėse kūnai mūs
Seniai jau bus sušalę...

Ir vėl bėgs žmonės vieškeliais,
Dainuos vėl himnus laisvei...
Tik saugok juose, Viešpatie,
Tą, ką krauju mes laistėm!

Dabar platesnis skaitytojų ratas turės galimybę susipažinti su autentiškais pogrindinės kūrybos teksta ir pajusti mirties nuojauta bei pergalės patosą persmeltos kūrybos grožį ir nuoširdumą.

Ko gero, šiandieninį žmogų, pasimetęs atkurtos Nepriklausomybės prieštaravimuose, labiausiai nustebins ir sujaudins tų paprastų "sermėgių" ar ką tik gimnazijos suolą palikusių jaunuolių sąmoningas apsisprendimas viską, net gyvybę, sudėti ant Tėvynės aukuro. Vygūnė "Partizano laike" be kompromisų ir dvejonų teigia: "darau viską sąmoningai, gerai numatydama visus pavojus ir puikiai žinodama, kad nelaimės atveju manęs laukia Sibiras. Bet savo dvasioje aš jaučiuosi pakankamai stipri ir esu visam kam pasiruošus". Tai nebuvo tik jaunatviška bravūra: jų mirtis yra jų Tėvynės meilės ir ištikimybės idealams įrodymas. Nepasidavusio ir neparsidavusio gražaus žmogaus išdidumo įrodymas.

Poetinė partizanų kūryba, nors stilistiškai labai įvairi ir nelygiavertė, visų pirma stipri savo autentišku liudijimu to, kas patirta, iškentėta ir kas atvirai liejasi iš širdies. Stipri liaudies dainoms būdingu gauduliu, romantiškos ir laisvos Lietuvos priešpastatymu pavergtam kraštui:

*O buvo ji kadais laiminga,
Garsi vardu, praeitimi;
Šiandieną šalį priešas mindo,
Ir kraitį vagia svetimi.*

Rožikė, "Lietuva nedalioj"

Ir vis dėlto tikėjimas Laisve nemiršta, nes kitaip kova būtų beprasmė: "Vienok šaukiu: Regėsi Rytą / Dar didi kelsies, Lietuva!"

Įdomu, kad šiame leidinyje buvo išspausdinta ir V. Mykolaičio-Putino poema "Vivos plango, mortuos voco," kurią partizanai priėmė kaip pasipriešinimo manifestą. Autorystė nenurodyta, redakcija galėjo autoriaus ir nežinoti, nes 1946 m. Kaune V. Mykolaitis-Putinas ją perskaitė tik artimiausių žmonių būreliui – B. Sruogai, M. Lukienei, A. Zmuidzinavičiui. Kūrinyje plito nuorašais arba iš lūpų į lūpas, nes atitiko to meto rezistencijos tikslus ir politines nuostatas. Rinkinėlyje "Neįveiksi, sūnau šiaurės" ši poema gerokai išplečia rezistencijos horizontus, partizanų kovos vaizdus pakeldama iki egzistencinės gėrio ir blogio kovos.

Vienas šio rinkinio eilėraštis – "Kritusiam Lietuvos partizanui" – atspindi realų įvykį. 1946 metų vasario 18 d. šeši Raguvos valsčiaus Naujasodžio apylinkės partizanai iš A. Aliuko – Kuprio būrio žuvo Šilų miške, Vadoklių valsčiuje.

Šis eilėraštis, o kartu ir visa poetinė partizanų kūryba, yra tarsi amžinas paminklas žmogaus drąsai bei ištikimybei – Tėvynei ir lietuviškam žodžiui...

Laimingas, kurs išlieka...

UDK 947.45.082

Ne 68

ISBN 9986-945-41-0

Išleido A. Baranausko ir A. Vienuolio-Žukausko memorialinis muziejus.

SL 684.

Įvadinis tekstas Rasos Bražėnaitės

Spausdino UAB "Utenos spaustuvė", Kauno g. 33, 4910 Utena.

Tiražas 1000 egz. Užsakymo Nr. 2445